

Pedagogisch Beleidsplan

Regeltante BV

Landelijk bemiddelingsbureau voor huispersoneel

Erkend gastouderbureau

Augustus 2007

Voorwoord

Kinderen opvangen is een boeiend, vrolijk en serieus vak. Regeltante hecht grote waarde aan de invulling en de uitvoering van kinderopvang waarin we kwaliteit centraal stellen. Het pedagogische beleidsplan en de daaruit voortkomende uitvoering worden doorlopend getoetst op actualiteit. Hierdoor kunnen wij eenvoudig inspringen op nieuwe inzichten, trends en wettelijke regelgeving ten aanzien van de pedagogische aspecten in de kinderopvang.

Controle op het pedagogisch beleid wordt onder andere uitgeoefend door de oudercommissie. Suggesties ten aanzien van dit beleid of aanmerkingen over de opvolging daarvan kunnen dan ook te allen tijde aan de directie worden meegedeeld. Het plan wordt vervolgens telkens ieder jaar herzien en door de oudercommissie goedgekeurd.

Ouders zoeken overwegend via Regeltante naar een gastouder die bij het gezin thuis de kinderen opvangt. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor een veilige opvang berust bij de vraagouders.

Wettelijk gezien is Regeltante verplicht om een risico-inventarisatie te laten plaatsvinden in het huis waar de kinderen worden opgevangen. Dit betekent dus dat deze inventarisatie in het huis van het vraaggezin als in het huis van de gastouder plaats vindt. In beide gevallen zal Regeltante ter plaatse een inventarisatie uitvoeren om de veiligheids en gezondheidsrisico's in te schatten en vast te leggen. Indien nodig zal Regeltante de gastouder en vraagouder begeleiden in het opstellen van een actieplan om verbeteringen door te voeren.

Regeltante beschikt over een (wettelijk verplichte) klachtenregeling, waarbij de procedure en het inhoudelijk omgaan met een mogelijke klacht door een onafhankelijke commissie wordt bewaakt en beoordeeld. Regeltante is daartoe aangesloten bij de Stichting Klachtencommissie Kinderopvang te Baarn.

Zie voor het reglement en het indienen van een klacht www.klachtkinderopvang.nl.

Soest, augustus 2007
De directie

Inleiding

Een gastkind moet met plezier in een veilige en vertrouwde opvang omgeving opgroeien. Niet alleen de Wet Kinderopvang die per januari 2005 is ingegaan, formuleert hiervoor kwaliteitseisen ook Regeltante stelt bepaalde eisen aan kwaliteit voor de opvang. Eén van de wettelijke kwaliteitseisen is dat ieder gastouderbureau een pedagogisch beleidsplan heeft en daarbinnen kwaliteitsrichtlijnen heeft geformuleerd waar ouders/verzorgers en gastouders op terug kunnen vallen als het gaat om de uitgangspunten en de werkwijze die worden gehanteerd bij de omgang met kinderen en bij de opvoeding. Regeltante vindt een pedagogisch beleidsplan onontbeerlijk om de kwaliteit op een hoog peil te houden, deze te kunnen controleren en zo nodig bij te stellen.

Een pedagogisch beleidsplan laat zien, waar ouders op kunnen rekenen als zij hun kind in handen geven van een gastouder. Maar wil ook dat het de gastouder en de vraagouder aanspreekt en ideeën geeft rond opvang, opgroeien en ontwikkeling. Daarnaast dwingt een beleidsplan tot nadenken over doelen en middelen van aanvullende gezinsopvoeding.

Regeltante gaat uit van 5 pedagogische grondbeginselen¹ en deze vormen de leidraad voor de dagelijkse omgang met de kinderen. Het plan biedt een basis voor een prettige omgeving voor de kinderen, het is een uitgangspunt voor een gesprek met de vraagouder en de gastouder, en het is een leidraad voor de gastouder om uitvoering te geven aan wettelijke eisen en kwaliteit in opvang waar Regeltante zich voor inzet. Ook binnen het beleidsplan staat kwaliteit voorop. Dat betekent dat het plan leesbaar en praktisch moet zijn maar tegelijkertijd levendig. Het is een naslagwerk dat bovendien de mogelijkheid geeft om ideeën op te doen en nieuwe inzichten te krijgen.

Kinderopvang is een kwestie van vertrouwen. Ouders vertrouwen hun dierbaarste bezit toe aan een andere partij. Zij moeten de zekerheid hebben dat hun kind ook in hun afwezigheid een veilige opvang en een verantwoorde en prettige opvoeding wordt geboden. Alleen het formuleren van het pedagogisch beleid vindt Regeltante onvoldoende. In onze visie op kinderopvang achten wij het van belang om het beroep van gastouder te waarderen en te professionaliseren. Regeltante doet dit door onder andere een praktische invulling aan het pedagogisch beleidsplan te geven door bijscholing, cursussen en opvoedingsondersteuning. Laatstgenoemde ondersteuning kan iedere gastouder en vraagouder krijgen bij de pedagoog bij Regeltante die advies kan geven bij opvang- opvoedings- en ontwikkelingsvragen of zorgen.

Tot slot, ouders/verzorgers blijven te allen tijde eindverantwoordelijk.

Vermoedens van kindermishandeling, hoe groot of hoe klein ook, dienen door ouders en gastouders direct gemeld te worden bij Regeltante. Het spreekt vanzelf dat vervolgens de daarvoor bestemde instanties zullen worden geïnformeerd.

Kleinschalige opvang groeit en daarmee ontwikkelen zich ook de gedachten en ideeën hoe deze het beste kan worden ingericht. Regeltante denkt mee, groeit mee en neemt af en toe graag het voortouw!

Visie in ontwikkeling

Aanleg en omgeving

Kwaliteit is doorslaggevend voor de invloed die kinderopvang kan hebben op de ontwikkeling van kinderen. Maatschappelijk gezien wordt kinderopvang steeds meer beschouwd als aanvullende gezinsopvoeding. Uiteraard valt ook gastouderopvang hieronder. Binnen de opvang is het daarom van belang niet alleen aandacht te besteden aan zorg en veiligheid maar ook aan ontwikkeling. Van nature kent ieder kind zijn eigen ontwikkeling, tempo en karakter. Behalve de aanleg draagt ook de omgeving hier aan bij. Gastouders leveren aan die omgeving een wezenlijke bijdrage door voorwaarden te scheppen voor een warme en veilige opvang. Het is een liefdevolle plek waar kinderen zich prettig, veilig en goed voelen. De wisselwerking tussen aanleg en omgeving bepaalt de richting die een goede ontwikkeling neemt.

Aandacht en respect

Aandacht en respect voor het gastkind, gastouder en vraagouder als individu zijn vanzelfsprekend. Een gastouder of gastgezin biedt een omgeving, waarin een gastkind kan opgroeien tot een evenwichtig, zelfstandig en uniek persoon met respect voor anderen en zichzelf. Ouders moeten er van op aan kunnen dat het goed zit met die kwaliteit. Regeltante hecht er waarde aan daarvoor in gesprek te blijven met ouders, gastouder én wetenschappers. Deze samenspraak is een voortdurende kritisch proces dat leidt tot verdieping en mogelijk tot veranderde inzichten.

Regels en gewoonten

Regels en gewoonten bieden kinderen mogelijkheden om veiligheid te ervaren. Het ritme van een gezin, dat veelal bepaald wordt door kinderen (halen en brengen van schoolgaande kinderen, voedingen en slaapjes van andere kinderen), biedt een natuurlijke situatie om een ritme te ervaren en te leren eigen gedrag hierop af te stemmen. Omdat er in de gastoudersituatie, door de kleinschaligheid, ook rekening gehouden kan worden met tempo en de aanleg van kinderen afzonderlijk is het voor de meeste kinderen snel mogelijk om te wennen overzicht en veiligheid te ervaren.

Professionalisering van kleinschalige opvang

Kleinschalige opvang groeit. Het opvangen van kinderen in een kleine groep en huiselijke omgeving krijgt steeds meer aandacht. In onze visie is de gastouder een expert in opvang en kent ook iedere expert soms een vraag, een zorg en interesse rond het opgroeien, opvangen en opvoeden van kinderen. Wij hebben de intentie om de gastouder daarom ook te ondersteunen met bijscholing, en informatie. Daarnaast achten wij het belangrijk om pedagogische ondersteuning te bieden in de praktijk door het beschikbaar stellen van een pedagoog bij Regeltante die gespecialiseerd is in opvoedingsondersteuning en kinderopvang.

PR van de gastouder

Regeltante vindt het waardevol om gastouders te kwalificeren en hen de mogelijkheid te bieden een portfolio op te stellen waarbij gastouders zich kunnen laten zien, wat ze te bieden hebben en wie ze zijn. Daarnaast acht Regeltante het van belang om risico-inventarisaties uit te voeren niet alleen vanuit wettelijke verplichting maar ook vanuit kwaliteitsoogpunt en zekerheid van de vraagouder.

Samenstelling en opvangomgeving

Gezin van de gastouder

Indien de gastkinderen in het gezin van de gastouder worden opgevangen moet de gastgezinssituatie stabiel zijn. De gezinsleden staan positief tegenover de opvang van de gastkinderen. Indien de opvang in het gastgezin plaatsvindt wordt voor volwassen huisgenoten (ouder dan 18 jaar) een verklaring omtrent het gedrag (VOG) verstrekt aan het GOB.

Aantal kinderen

De gastouder mag, naast haar eigen kinderen maximaal 4 kinderen opvangen. Eigen kinderen die jonger zijn dan vier jaar vallen hier ook onder. Eigen kinderen ouder dan vier jaar vallen daarbuiten. Dit geldt voor alle op te vangen kinderen ook als deze niet door Regeltante bemiddeld zijn. Van de op te vangen kinderen mogen er maximaal 2 kinderen beneden het jaar tegelijk worden opgevangen.

De opvangomgeving

Gastouderopvang vindt plaats in de woning van de gastouder of de vraagouder. Deze woning moet veilig, kindvriendelijk en schoon zijn. De woning moet speelruimte (minimaal 3 m²) bieden, een duidelijke afscheiding tussen slapen en spelen hebben en spelen moet samen en ook af en toe alleen kunnen. Indien er geen tuin is moet er voldoende naar buiten kunnen worden gegaan. Er moet zowel binnen als buiten voldoende ruimte zijn voor het gastkind, de eventuele andere gastkinderen en eigen kinderen van de gastouder. Voor jonge kinderen is het belangrijk, dat er een veilige plek is waar ze rustig kunnen liggen, rollen, zitten of spelen. De gastouder is verantwoordelijk voor een veilige, schone en gezonde rookvrije opvangomgeving. Regeltante heeft een **risico-inventarisatie & evaluatie** ontwikkeld, waaraan de opvangomgeving van de gastouder of vraagouder moet voldoen. Deze wordt jaarlijks gecontroleerd. Voorafgaand aan de opvang wordt de ruimte, binnen en buiten, gecontroleerd op voldoende ruimte, veiligheid en uitdaging.

Pedagogische grondbeginselen

Voor een kwalitatief goede opvang wordt uitgegaan van de volgende beginselen:

Emotionele veiligheid

In theorie

Een kind wordt in zijn waarde gelaten en er mag geen afbreuk gedaan worden aan de eigenheid en aard van het gastkind. De gastouder spreekt het kind in het Nederlands aan en schept een veilige en vertrouwde opvangomgeving voor het gastkind. Hij of zij steunt het kind en biedt warmte en geborgenheid, neemt zijn emoties en gevoelens serieus en ondersteunt het kind bij de verwerking daarvan. Het gastkind moet zich op zijn gemak voelen bij de gastouder. Er zou een bevestigend antwoord moeten komen op de vraag:

Heeft mijn kind het hier fijn, voelt het hier zich goed?

Praktijk

In de praktijk betekent dit dat een sensitieve responsieve houding centraal staat: Op de behoefte van het kind wordt ingespeeld met een aandachtige en liefdevolle houding. Een kind kan zich uiten, vertellen en er wordt geluisterd. De gastouder troost en legt pleisters op wonden. Het kind mag in zijn eigen tempo wennen. De wenperiode wordt afgestemd en omschreven in samenspraak met de ouders. Behoeften van een kind kunnen worden vastgelegd in het schrift. Als het kind nog slaapt heeft het zoveel mogelijk zijn eigen bedje met bijvoorbeeld een eigen knuffel of eigen spullen. Het betekent ook dat er regels en grenzen wordt gesteld, een behoefte van kinderen ligt immers dat er duidelijk regels nodig zijn wil een kind zich prettig voelen. Er worden nooit lichamelijke straffen gebruikt. Belonen en bestraffen worden gehanteerd volgens afspraak met de vraagouders. De gastouders blijven consequent en handelen op een herkenbare en duidelijke manier in een bepaalde situatie. Indien de opvang in het gastgezin plaatsvindt, kan het nuttig zijn dat het grotere gastkind een eigen plek binnen het gastgezin krijgt. Uiteindelijk moet een gastkind zich tijdens de opvang vrij genoeg voelen om zijn emoties, zoals verdriet, boosheid en blijdschap aan de gastouder te tonen en te delen met de gastouder, zonder dat hij zich hierin beperkt voelt.

Materiele veiligheid

In theorie

De gastouder draagt zorg voor een veilige, hygiënische en gezonde opvangomgeving, ook wanneer de opvang plaats vindt in het huis van de vraagouders. Voor de volledige tekst wat deze veiligheid betekent en welke eisen daar wettelijk aan worden gesteld wordt verwezen naar het kwaliteitshandboek van Regeltante. (Hoofdstuk 4.6 tot en met 4.10) De vraag die bevestigend beantwoord moet worden is:

Loopt mijn kind hier geen gevaar?

In praktijk

In de praktijk voldoet de omgeving in ieder geval en onder andere aan de volgende eisen: er moeten onder andere traphekjes zijn geplaatst, er zijn geen gevaarlijke stoffen op kindhoogte, de stopcontacten zijn beveiligd en er is leeftijdsadequaat speelgoed. De

slaapruimte is rookvrij en goed te ventileren, de huisdieren moeten een zodanige rol in het gezin innemen dat de veiligheid van kinderen gegarandeerd is. Regeltante stimuleert buiten spelen maar dit mag geen enkel gevaar opleveren. Met oudere kinderen worden altijd afspraken gemaakt ten aanzien van buiten spelen en deze worden getoetst met de ouders.

Tips:

Het oppasschrift is niet alleen bedoeld voor de gastouders en de ouders maar ook de kinderen kunnen hierin schrijven en tekenen, plaatjes plakken of iets in krabbelen dat zeker niet vergeten mag worden!

Wennen, bij de kleine baby's tot en met de oudere peuter, helpt om iedere keer precies hetzelfde afscheid te nemen. Stiekem wegglijpen werkt averechts. Duidelijk benoemen dat je weggaat, dat je na de limonade en het koekje weer terug komt of een ander herkenbaar moment, is belangrijk. Dat wekt vertrouwen.

Het kan handig zijn om thuis of bij de gastouder op papier met elkaar een mooie tekening te maken wat er die dag allemaal gaat gebeuren. Wie er naar school gaat, wanneer de boterhammen worden gegeten en wanneer pappa of mamma terugkomen. Werk zoveel met symbolen waarbij de kinderen de mooiste voor hun zeer herkenbare dingen bedenken om iets weer te geven.

Informatie, folders en websites

De checklist risico inventarisatie vindt u op de site van www.regeltante.nl, onder downloads. Tevens kunt u via de site van consument en veiligheid een checklist vinden die u helpt met het veilig maken en houden van uw woonomgeving. www.veiligheid.nl. In allerlei talen zijn daar een schat aan folders te bestellen. Bovendien is er een methode voor veiligheidsmanagement, speciaal voor gast-ouders, waarbij men als gastouder of vraagouder zelf een stappenplan kan opstellen om verbeteringen aan te brengen.

Naast genoemde voorwaarden voor veiligheid vindt Regeltante het belangrijk dat iedere gastouder in het bezit is van een EHBO diploma dan wel certificaat om adequaat te handelen bij kleine ongelukken van kleine kinderen. Voor actuele informatie verwijst Regeltante naar de plaatselijke EHBO vereniging of op deze site waar de eigen **Regeltante EHBO cursus** wordt aangeboden.

Via de site van Regeltante kunt u de volgende brochures downloaden en direct de websites bezoeken. Kijk ook op de site www.denkveiligkiesveilig.nl waar u alle actuele informatie en bijvoorbeeld verbandtrommels, brandblussers en andere producten kunt bestellen. Onderstaande 'wijzers' zijn eigenlijk onontbeerlijk in ieder huishouden.

Voor voeding onder andere websites: www.voedingscentrum.nl en www.lekkerbelangrijk.nl

Voor veilig slapen, kijk op de site www.veiligslapen.info

Voor informatie over veilig spelen en aanschaffen van producten, kijk op www.veiligheid.nl via deze site zijn een groot aantal folders te bestellen in vele talen.

Sociale competenties

In theorie

De gastouder biedt voldoende sociale activiteiten aan die passen bij de leeftijd, aard en ontwikkeling van het gastkind. Het is belangrijk dat kinderen regels leren en grenzen kennen en dat deze worden uitgelegd. De gastouders stimuleren het kind tot een actieve en zelfstandige houding in overeenstemming met de leeftijd. Ze leren het kind rekening houden met anderen, delen en grenzen te accepteren bijvoorbeeld door bevorderen van spelen in een groep. Ze leren het kind om voor zich zelf op te komen. Maar zal ook leren de aandacht te delen of op zijn beurt te wachten als er eventueel andere (gast)kinderen aanwezig zijn in het gastgezin. Een gastouder leert het gastkind spelenderwijs hierin zijn weg vinden. Ze leren het kind om zijn behoeften gepast aan anderen duidelijk te maken. Tevens begeleiden zij het kind bij het aangaan van relaties met anderen. Leren het kind om te gaan met vijandigheid tussen kinderen, de reden voor de vijandigheid te vinden en op te lossen afhankelijk van de situatie en de leeftijd van de kinderen. Dit alles kan bevestigend beantwoord worden in de vraag:

Leert het kind hier omgaan met andere kinderen? Krijgt het vriendjes?

In praktijk

In de praktijk betekent dit dat er afspraken worden gemaakt over bijvoorbeeld computergebruik, televisie kijken, andere activiteiten en wat wel en niet mag. Het werkt stimulerend als er binnen het gastgezin zoveel mogelijk op gezette tijden bijvoorbeeld samen gegeten en samen een activiteit wordt ondernomen. Daarbij is het net zo belangrijk dat ieder kind ook zijn of haar eigen tijd nodig heeft en rustig in zijn eentje moet kunnen zijn. Zo vermaken baby's zich in de box, spelen peuters naast elkaar en kleuters kunnen in hun eentje of al met andere kinderen spelen. Kleuters kunnen strijd leveren met elkaar en competitief zijn. Een rustige en duidelijke uitleg kan uitkomst bieden. Peuters die impulsief kunnen reageren wordt rustig uitgelegd wat een betere koers is. Regeltante ziet liever dat het gebruik van bijvoorbeeld strafplekken vermeden wordt maar dat er geïnvesteerd wordt in andere vormen van aanspreken. Indien binnen de opvang een enkel kind wordt opgevangen kan het nuttig zijn om met de vraagouder een afspraak te maken over bijvoorbeeld een speelgroepje met kinderen van andere gastouders of een peuterspeelzaal.

Informatie, folders en websites

Interessant kan zijn om de ideeën van **Gordon** toe te passen. Zie voor **workshops** de site van Regeltante.

Regeltante gaat er van uit dat de gastouder over een schat aan ideeën voor knutselen, spelen en bezigheden beschikt. Op deze plek bieden wij u een enkele keuze voor als het al dagen heel hard regent en de gastouder even niet meer uit eigen ideeën doos kan putten. (ook leuk voor vraagouders!)

Kijk voor leuke spelletjes, knutselen en recepten op de site van **regeltante** en klik door naar vraag het aan Paula. Deze pagina verandert maandelijks.

Breng eens een bezoek aan: **www.bereslim.nl**, ook op bovengenoemde site veranderen deze aanbevelingen maandelijks.

Persoonlijke competenties

In theorie

De gastouder biedt voldoende activiteiten aan die passen bij de leeftijd, aard en ontwikkeling van het gastkind. De gastouder begeleidt, volgt en stimuleert het gastkind in zijn ontwikkeling en houdt de ouders/verzorgers op de hoogte van deze ontwikkelingen. Indien nodig of wenselijk kan in overleg met de ouders/verzorgers aan sommige zaken meer of speciale aandacht besteedt worden. De activiteiten die de gastouder aanbiedt laat ook ruimte voor eigen invulling door het kind open en ondersteunt verschillende ontwikkelingsniveaus.

Daarbij kan in acht worden genomen dat jongens en meisjes in voorkomende gevallen hun eigen behoeftes en gedragsuitingen kunnen hebben. De ontwikkeling van het zelfvertrouwen wordt gestimuleerd door het kind zoveel mogelijk zelf te laten doen onder begeleiding en resultaten te waarderen. De gastouder respecteert een persoonlijke aanpak van activiteiten door het kind.

Kinderen mogen ondernemend en onderzoekend zijn zonder dat ze gevaar lopen. Als bepaalde interesses zich voordoen is het belangrijk dat er een mogelijkheid is dat kinderen een activiteit wordt aangeboden die daar mee te maken heeft. De vraag die bevestigend beantwoord moet kunnen worden is:

Krijgt mijn kind hier de kans zich te ontwikkelen?

In praktijk

In de praktijk betekent dit dat er bijvoorbeeld geknutseld kán worden, gekleed, muziek geluisterd, gedanst kan worden en of zelf lezen of voorgelezen worden. Maar ook is er voldoende speelgoed dat aansluit bij de interesse en de leeftijd van het kind. Ook mogen kinderen uit het raam staren en de rust krijgen die ze na school of na een dag met andere kinderen behoefte aan hebben. Het kan nuttig zijn om te kijken of de aangeboden activiteiten en benadering past bij jongens en meisjes in de groep.

Informatie, folders en websites

Voor meer informatie over bijvoorbeeld eventuele verschillen tussen jongens en meisjes verwijzen we graag naar de discussie hierover.

Regeltante organiseert een workshop jongens en meisjes in de opvang en lees bijvoorbeeld het artikel van Martine Delfos:

http://www.tegenwicht.org/06_jongens/geen_meisjes.htm of:

<http://www.pedagogenplatform.nl/index.php/artikel-verschillend-gedrag-van-jongens-en-meisjes>.

Een aardig boek over dit fenomeen is van Stephen Biddulph; Jongens hoe voed je ze op? van uitgeverij Elmar.

Overdracht van normen en waarden

In theorie

Normen en waarden spelen een belangrijke rol bij de opvoeding. Maar wat door iemand belangrijk wordt gevonden, verschilt van mens tot mens. Zowel verbaal als non-verbaal laten mensen blijken wat ze vinden. De gastouder besteedt aandacht aan deze normen en waarden, en daarbinnen staan de heersende maatschappelijke omgangsnormen centraal. Zo is eerlijk zijn belangrijk, eerlijk delen maar ook elkaar helpen.

Er zal dus afstemming plaats moeten vinden tussen ouders/verzorgers en de gastouder om belangrijke normen en waarden met elkaar bespreekbaar te maken. Denk hierbij aan godsdienst, taalgebruik, omgaan met anderen, respect hebben voor elkaar en elkaars mening en spullen, veiligheid bieden e.d.

De vraag die in de beleving van het (jonge) kind bevestigend beantwoord kan worden:

Wordt er op gelet dat kinderen zich gedragen en eerlijk delen, aardig zijn voor elkaar?

In de praktijk

In de praktijk betekent dit dat er aandacht wordt besteed aan dat het leuk én belangrijk is dat je aardig bent voor elkaar en dat daar positief op beloond wordt. Er wordt met respect een aardigheid gesproken over anderen en elkaar. Er wordt niet gevloekt, geschreeuwd of geslagen. Pesten en uitsluiten wordt voorkomen. Het is belangrijk om ieder gedrag van kinderen in hun leeftijdsfase en handelen te zien. Tijdens het spel houdt de gastouder toezicht. Zij is degene die de grenzen aangeeft en grijpt in als zij het nodig acht met inachtneming van de leeftijd van het kind. Zij is in staat om de kinderen, als het nodig is, te sturen en een positieve wending aan het gebeuren te geven. In de omgang met kinderen worden gelijkblijvende en duidelijke normen en waarden gehanteerd. Er wordt beloond op gewenst gedrag. Het kan nuttig zijn om aandacht te besteden aan rituele uitingen van normen en waarden, zoals aan officiële en religieuze feestdagen in afspraak met de ouders. Ook het besteden van aandacht aan persoonlijke feestdagen zoals de verjaardag wordt als persoonlijke waardering van een kind gezien.

Informatie, folders en websites

Regeltante stelt via de website informatie ter beschikking om tot een goede samenwerking te komen. Wanneer vanaf het begin duidelijk is hoe vraagouder en gastouder over bepaalde zaken denken kan vooraf al een beeld ontstaan hoe bepaalde situaties in de praktijk worden beleefd en aangepakt.

Tot slot

Om te controleren of bovenstaande vijf vragen steeds bevestigend beantwoord kunnen worden zouden de gastouders en vraagouders regelmatig, in ieder geval één keer per kwartaal, kunnen evalueren en afspreken of er instemmend wordt gehandeld. Hierbij kunnen de vijf vragen als leidraad worden genomen.

Ontwikkeling

De ontwikkeling van 0 tot 4 jaar

Voor een handhaving van bovenstaande grondbeginselen is het van belang om kennis te nemen van de ontwikkeling en het gedrag van kinderen. Hieronder volgt in vogelvlucht deze ontwikkeling. Wij gaan er vanuit dat u als gastouder op de hoogte bent van deze ontwikkeling maar zien het als vanzelfsprekend dat dit nogmaals wordt weergegeven in dit beleid.

Regeltante acht het van belang om regelmatig workshops aan te bieden om verdieping en informatie te bieden op het vlak van ontwikkeling en opgroeien van kinderen. Tijdens de **introductie cursus gastouderschap** wordt tevens basisinformatie gegeven. Voor interessante titels van boeken kunt u ook op de site van Regeltante terecht.

In dit beleidsplan wordt ingegaan op de motorische-, sociaal – emotionele, de verstandelijke, gewetens- en de taalontwikkeling. Daarnaast wordt kort ingegaan op de ontwikkeling van de identiteit, de zelfredzaamheid en creativiteit. Ieder kind kent zijn eigen tempo en zal zich op het ene gebied wat sneller en anders ontwikkelen dan op een ander gebied. Dat maakt ieder kind uniek en bijzonder.

De lichamelijke ontwikkeling

De motorische ontwikkeling van baby's gaat razendsnel. Met drie maanden beginnen baby's te slaan, te grijpen naar speeltjes en ineens pakken ze iets beet. Vanaf vier maanden kunnen ze gaan omrollen en als baby's eenmaal zitten, zo rond een maand of 7 maken ze aanstalten om te gaan kruipen. Vanaf een maand of 12 beginnen kinderen te staan en te lopen. Ieder kind kent zijn eigen tempo, sommige baby's zitten met 6 maanden en lopen pas met anderhalf jaar. Vanaf een maand of 9 kan een baby met duim en wijsvinger een heel klein kruimeltje oppakken. Voor deze enorme ontwikkeling hebben kinderen een veilige ruimte en tegelijkertijd grenzen, vertrouwen en aanmoediging nodig. De ruimte waarin de kinderen worden opgevangen dient dan ook zo te zijn ingericht dat het de kinderen uitnodigt om te gaan spelen.

Baby's kunnen spelen in de box of op een rustig plekje op de grond. Ze kunnen gebruik maken van het kleurrijke babyspeelgoed. De wat oudere kinderen spelen graag op de grond, maar het kan nuttig zijn om de box niet te vroeg weg te doen. De iets oudere baby wil lekker rollen op een matras en de peuter verstopt zich graag. Dreumesen 'klimmen' graag en een groot kussen of een miniglijbaan biedt veel plezier. Dat geldt ook voor de peuters. In de peuterleeftijd wordt de ontwikkeling van de fijne motoriek belangrijker.

Zij gaan meer spelen met kleinere voorwerpen en spelen met bouwstenen, puzzelen, knutselen etc. Dit kan tijdens het vrijspelen, maar de peuterleeftijd leent zich ook al heel goed om gerichte activiteiten aan te bieden. De gastouder kan zo bepaalde ontwikkelingen stimuleren. Ook het buiten spelen is juist voor de peuterleeftijd heel belangrijk. Peuters hebben veel energie. Buiten kunnen ze die energie uiten, ze kunnen er lekker rennen, fietsen en ravotten. Een veilig klimrek en een boomstam bieden veel plezier.

De sociaal – emotionele ontwikkeling

Voor ieder kind is het van belang dat de hechtingsperiode op een normale manier verloopt wat de basis is voor een goede persoonlijkheidsontwikkeling. Dat daarbij eenkennigheid of verlatingsangst ontstaat is normaal. In de geboden veilige omgeving bouwen kinderen voldoende vertrouwen op zodat ze langzamerhand ervaren dat ze niet in de steek worden gelaten. Baby's en peuters ervaren zichzelf als het middelpunt van de wereld waarbij heel veel te ontdekken valt, ze gaan graag op onderzoek uit. Bij de sociaal – emotionele ontwikkeling speelt de benadering van de gastouder een belangrijke rol. De gastouder kan zeer individueel contact bieden aan de kinderen. Op jonge leeftijd is dat vaak tijdens de verzorging. Lichamelijk contact is daarbij belangrijk.

Als een kind verschoond wordt, dan wordt er tegen het kind gepraat op een zachte en rustgevende manier. Het kind zit regelmatig op schoot. Als het huilt wordt het kind getroost. Dit geldt natuurlijk ook voor de wat oudere kinderen. De kinderen worden begeleid in hun innerlijke proces. De gastouder probeert de emoties van het kind te verwoorden en toont begrip. Wij geven de voorkeur aan belonen, omdat dat het gevoel van eigenwaarde vergroot. Peuters tot een jaar of drie kunnen nog niet echt met elkaar spelen maar spelen graag naast elkaar. Hierdoor kunnen ze ook makkelijk dingen afpakken.

Peuters zijn impulsief en kunnen daardoor ineens iets pakken, slaan of naar iets grijpen. Ze doen eerder dan denken. Dat het daarbij van belang is om kinderen te stimuleren om zelf iets te doen is van belang voor een gezonde opbouw van het zelfvertrouwen. Driftbuien horen bij peuters. Ze voelen zich grote ontdekkers en zelfstandig maar ervaren door gebrek aan taal en snelle motoriek regelmatig frustraties.

De verstandelijke- en gewetensontwikkeling

Jonge kinderen ervaren zichzelf als middelpunt van de wereld. Ze roepen graag, ikke, mij en nee! Hun inlevingsvermogen in de ander is nog beperkt en dwarsheid die ze kunnen uiten daarvan hebben ze nog geen idee dat een ander dat vervelend kan vinden. Dat onstuimige kinderen impulsief andere pijn kunnen doen zijn ze zich nog niet van bewust. Het is echter wel van belang om te laten zien hoe het wel moet. Jonge kinderen hebben een zeer beperkt concentratievermogen. Ook hun geweten is nog in ontwikkeling. Dat iemand net een verbod heeft uitgevaardigd en vervolgens een peuter toch het verbodene uithaalt komt omdat het geweten nog de ouder en verzorgende is. Bovendien kunnen ze nog niet zo goed onderscheid maken tussen fantasie en werkelijkheid. Bij het aanbieden van activiteiten en materialen dient daar rekening mee gehouden te worden.

De taalontwikkeling

Tijdens de eerste vier jaar maken de kinderen een snelle ontwikkeling door op het gebied van de taal. Van het maken van de eerste prille geluidjes tot het zeggen van hele zinnen. De omgeving van het kind lijkt hier van grote invloed te zijn. Wij hechten er aan dat gastouders goed communicatief zijn onderlegd en de Nederlandse taal goed beheersen. De gastouder wordt verondersteld veel aandacht te besteden aan de verbale communicatie. Dit kan zowel individueel als in groep wanneer er meerdere kinderen in het gastgezin aanwezig zijn of wanneer vriendjes of vriendinnetjes van het gastkindje komen spelen. Kinderen leren namelijk ook veel van elkaar. Om ook met meerdere kinderen in huis een prettige sfeer te bewaren

kunt u bijvoorbeeld samen zingen of voorlezen. Taal kan worden gezien als hulpmiddel bij de andere ontwikkelingen.

De ontwikkeling van identiteit, zelfredzaamheid en creativiteit

Het kind heeft een duidelijke plaats binnen de groep en voelt zich daardoor gewaardeerd. De gastouder begeleidt het kind in zijn ontwikkelingen en helpt zo zijn gevoelens een plaats te geven. Zij ondersteunt het kind in de ontwikkeling naar zelfstandigheid zonder daarin de eigenheid van het kind aan te tasten. Het kind geeft zelf aan wanneer het ergens aan toe is.

Vanaf anderhalf voelen kinderen steeds onafhankelijker en door een toename van vaardigheden willen ze veel graag zelf doen en onderzoeken. Dit betekent ook dat ze zelf dus hun boterham willen 'smeren' en hun veters willen 'strikken'. Maar ook mee willen helpen met koken en was vouwen. Kinderen groeien in hun zelfvertrouwen indien ze dit kunnen en mogen doen, op hun eigen manier en eigen tempo. Aanmoediging en waardering draagt bij aan zelfstandige kinderen.

Creatief spel en speelgoed hebben een eigen functie. Het voornaamste doel is dat het kind lekker bezig kan zijn met verschillende materialen. Het eindresultaat doet er niet toe; alles wat het kind maakt is mooi. Creatief spel stimuleert de fantasie en vormt een manier om emoties en gevoelens te uiten. Je kunt gerust kleien en verven met hele kleine kinderen maar als dat betekent dat je voortduren nee moet zeggen als ze iets in hun mond willen stoppen dan zou het plezier in het proces wel eens kunnen verdwijnen. Ze kunnen best eventjes ermee wachten tot ze een handje met vingerverf op het papier zelf kunnen zetten.

De ontwikkeling van 4 tot 13 jaar

Voor deze leeftijd nemen we alle genoemde ontwikkelingen samen omdat de kinderen een veel minder snelle en zichtbare ontwikkeling doormaken. Toch gebeurt er uiteraard van alles en behoeft deze latente periode niet minder aandacht.

Van 4 tot 13 jaar gaan kinderen steeds concreter logisch denken, verbanden leggen tussen oorzaak en gevolg én denken en doen uit elkaar halen. Kinderen zien zichzelf steeds minder als het middelpunt van de wereld en worden minder ego- centrisch.

Ze leren steeds meer eerst te denken en dan pas te doen. Ze groeien naar een meer verantwoordelijke houding en ze leren zich meer aan regels en spelregels te houden. Bovendien leren ze beter hun behoefte uit te stellen en omgaan met hun teleurstellingen. Ze worden sociaal en kunnen beter functioneren in groepen. Op sociaal emotioneel gebied krijgen kinderen steeds meer vaardigheden om vriendjes te krijgen én te houden. Zijn kleuters nog erg gericht op competitie en is vriendschap gebaseerd op voor kleuters belangrijke zaken als mooie knikkers: zo wordt het wat grote basisschoolkind veel gevoeliger voor aardig zijn en met wie je een interesse deelt. Daarnaast hebben ze geleerd te luisteren.

Motorisch gaat de ontwikkeling minder snel: kinderen verfijnen vooral wat ze al kunnen zo leren ze beter hun evenwicht te bewaren, kunnen ze bijvoorbeeld langzamerhand touwklommen omdat hun lichaamskracht toeneemt en kunnen ze steeds beter priegelwerk verzorgen. Dit alles brengt met zich mee dat ze meestal goed voorbereid op school kunnen meekomen, kunnen leren, vriendjes maken en een rustige en plezierige schooltijd doormaken.

Niet alleen wordt hun wereld groter door het naar school gaan. Sinds groep 1 komen ze ook bewuster in aanraking met andere gewoonten bij vriendjes thuis, en over het algemeen andere regels bij anderen.

Kinderen in de basisschoolleeftijd zijn over het algemeen innerlijk wat rustiger omdat ze motorisch handiger zijn en op taalgebied beschikken over een groot arsenaal van woorden en uitdrukkingsvaardigheden.

Praktijk

In deze drukke schoolfase thuis of bij het gastgezin moet een kind zich juist kunnen ontspannen. Het is van belang dat er een huiselijke sfeer is. Na schooltijd moet een kind zijn verhaal kwijt kunnen. Er wordt gezamenlijk wat gedronken en daarna wordt er lekker gespeeld. Het kind mag zelf kiezen wat het doen wil. De nadruk wordt gelegd op plezier hebben. Ook vriendjes en vriendinnetjes zijn na overleg welkom. De gastouder houdt het welzijn van het kind in de gaten en begeleidt de kinderen waar nodig. De kinderen gebruiken hun lichaam bij het uiten en verwerken van hun gevoelens. Ook wordt er veel gepraat als het kind daar behoefte aan heeft. Naarmate de leeftijd vordert wordt de verbale communicatie steeds belangrijker. Ieder kind verdient respect, niet alleen van de gastouder, maar ook van de andere kinderen. Het groepsproces (broertjes/zusjes en vriendjes die komen spelen) wordt door de gastouder goed in de gaten gehouden. Zo worden kinderen niet met elkaar vergeleken of voorgetrokken of achtergesteld. Materialen en activiteiten zijn afgestemd op de leeftijd en behoeften van de kinderen.

Samenwerking en verantwoordelijkheden

Dagelijkse verantwoordelijkheid:

De dagelijkse verantwoordelijkheid berust in eerste instantie bij de gastouder. Zij heeft direct contact met de kinderen. Ze hanteert bovengenoemde basisprincipes als uitgangspunt. Ze overlegt samen met de ouders over de opvoeding en stemt de opvoeding op elkaar af. Sommige dingen zullen nu eenmaal anders bij de gastouder gaan dan thuis, dat wil echter niet zeggen dat dit een probleem oplevert. Op deze manier zien kinderen dat er verschillen kunnen zijn en leren ze hier op een positieve manier mee om te gaan. Respect en vertrouwen liggen hieraan ten grondslag. De uiteindelijke verantwoordelijkheid berust echter altijd bij de ouders.

Begeleiding vanuit het gastouderbureau

Informatie

Via de site en per e-mail wordt regelmatig informatie verstrekt over zaken die met gastouderopvang te maken hebben en er worden thema-avonden georganiseerd. Op deze wijze worden gastouders extra ondersteund en geschoold. Regeltante houdt zich sterk aanbevolen om door ouders en gastouders op de hoogte te worden gehouden van waar de behoefte ligt om informatie. Afhankelijk van het onderwerp worden bij bepaalde thema-avonden ook vraagouders uitgenodigd. Bovendien is er de mogelijkheid voor een lidmaatschap aan de gastouderacademie. Daarnaast biedt Regeltante allerlei ideeën rond het opvangen van kinderen zoals het schriftje, het oppasboek en het weekoverzicht. Zie voor details de site van Regeltante.

Maatwerk

Na de proefperiode onderhoudt het Regeltante regelmatig contact met zowel de vraag- als gastouder. Na twee maanden belt Regeltante voor een korte status van de tevredenheid van de opvang. Op verzoek van de vraagouders kan er een huisbezoek plaatsvinden. Bij specifieke vragen en zorgen kan er eventueel een consult aan huis plaatsvinden, er kan ook gekozen worden voor een observatie. Deze observatie kan worden gebruikt om het welbevinden van de kinderen te bekijken. Hiervoor schakelt Regeltante een pedagoog in die gespecialiseerd is in opvoedingsondersteuning en opvang. Hier zijn kosten aan verbonden. De pedagoog van Regeltante houdt telefonisch spreekuur. Voor vragen die via email kunnen worden behandeld kunt u te allen tijde een e-mail sturen naar opvoeden@regeltante.nl.

Eens per jaar vindt er een evaluatie plaats tussen vraagouder, gastouder en de bemiddelingsmedewerker. Het eventuele praatpapier kunt u downloaden van de site. Zo zijn beide partijen goed voorbereid. Voor details van de ondersteuning van de pedagoog kunt u terecht op de site van Regeltante.

Vragenlijst

Jaarlijks kan door middel van een vragenlijst aan de vraagouder gevraagd worden de gastouder te toetsen op haar pedagogische vaardigheden. De gastouder ontvangt vanuit Regeltante een persoonlijk opgesteld advies (met afschrift aan de vraagouder) hoe zij haar

dienstverlening naar de vraagouder eventueel kan verbeteren. Regeltante zal na toezending van dit advies zowel met de vraagouder als de gastouder contact opnemen om indien nodig te adviseren of te bemiddelen.

Samenwerking met vraagouders

Twee maanden na de start van de opvang vindt er een telefonisch evaluatiegesprek plaats. In dit gesprek wordt besproken of de opvang voor alle partijen naar wens verloopt en of de afspraken zoals overeengekomen in de Overeenkomst van Opdracht ook haalbaar blijken te zijn. Eventueel wordt de Overeenkomst aangepast. Middels een vragenlijst wordt de opvang geëvalueerd. Er wordt teruggekeken op de afgelopen periode waarbij aandacht wordt besteed of het gastkind zich thuis voelt in het gastoudergezin, of er voldoende afstemming is over de zorg en opvoeding. Regeltante maakt een verslag van de evaluatie, dat tevens als uitgangspunt dient bij volgende evaluatiemomenten.

Naar behoefte van de ouders/verzorgers en de gastouder vindt er telefonisch contact plaats. Regeltante adviseert, ondersteunt en begeleidt op het gebied van de inhoudelijke en eventuele zakelijke kant van de opvang. Bij Regeltante is een pedagoog aanwezig die vragen kan beantwoorden rond opvoeding en opvang.

Regeltante vindt het belangrijk dat de ouders zich betrokken voelen.

Om de opvoedingssituatie thuis en binnen het gastgezin zo optimaal mogelijk op elkaar af te stemmen, is het nodig dat de gastouder op de hoogte is van de privé situatie. Uiteraard wordt er zorgvuldig omgegaan met alle informatie.

Nogmaals de faciliteiten: Evaluatie* Informatie door pedagoog * Thema-avonden *
Telefonisch advies * On-line advies * Huisbezoek * Observatie- welbevinden* vragenlijst*

Naleving

Risico-inventarisatie

Voor de uitgebreide tekst van de risico-inventarisatie voor opvang aan eigen huis en in huis van de gastouder wordt u verwezen naar hoofdstuk 6 van het handboek Kwaliteit. Hierin staat vermeld dat Regeltante wettelijk verplicht is om huisbezoeken af te leggen bij zowel de gastouder thuis als daar de kinderen worden opgevangen als bij de vraagouders thuis als de kinderen daar op worden gevangen door een gastouder. Om inzicht te krijgen in wat een risico inventarisatie inhoudt en waar u zelf al op kunt letten, zie bijlage methode risico-inventarisatie.

Naleving inhoudelijk pedagogische beginselen

Om de pedagogische beginselen na te leven zijn een aantal instrumenten ontwikkeld die moeten bij moeten dragen aan naleving hiervan. Deze instrumenten zijn in ontwikkeling en derhalve nog niet allen direct in werking.

Vragenlijst:

Jaarlijks kan door middel van een vragenlijst aan de vraagouder gevraagd worden de gastouder te toetsen op haar pedagogische vaardigheden. Hieruit kan een advies worden opgesteld dat tot doel heeft de opvang bij de gastouder te verbeteren. Van de tweemaandelijke- en voortgangsevaluatie gesprekken worden verslag van gemaakt en zonedig in overleg met betrokkenen een verbeterplan opgesteld. Deze zijn in te zien door betrokkenen bij Regeltante.

Risico-inventarisatie: Wettelijk verplicht is de risico-inventarisatie die ieder jaar wordt afgenomen middels een huisbezoek bij iedere gastouder. Indien nodig wordt een verbeterplan opgesteld en het jaar daarvoor doorgenomen. Hierin worden aandachtspunten mee genomen. Bij het niet naleven van het verbeterplan kan Regeltante geen nieuw contract sluiten met de gastouder.

Oudercommissie: is ingesteld om de naleving te controleren. Uitgebreide tekst over de oudercommissie vindt u in het kwaliteitshandboek en op de site kunt u de pagina nalezen wat de oudercommissie doet en wie er in plaats neemt. Voor contactadres:

oudercommissie@regeltante.nl

Portfolio: Regeltante houdt bij welke gastouders welke vakken en bijscholingen en kwalificaties in het bezit hebben. Gastouders kunnen zelf ook een portfolio samenstellen waarbij ze laten zien wie ze zijn en over welke competenties en kwaliteiten ze beschikken. Regeltante denkt hier mee bij te dragen aan de verdere professionalisering bij te dragen van de gastouderopvang.

Verdieping en informatie: Regeltante vindt het belangrijk om voortdurend op de hoogte te blijven van de actuele opvattingen in de opvang. Toelichting op de grondbeginselen zal dan ook worden gegeven in de diverse workshops en trainingen. Deze zijn niet verplicht maar worden aangeboden ter ondersteuning en kwaliteitsverbetering.

Klachten en verbeteringen

Mocht u klachten hebben of wilt u suggesties aanreiken over de verbetering van de kwaliteit, dan kunt u zich wenden tot de directie. Uiteraard staat ook de oudercommissie tot uw beschikking. De oudercommissie kunt u bereiken op oudercommissie@regeltante.nl.

De klachten die wij registreren, kunnen van verschillende aard zijn:

- Klachten over de gastouder of vraagouder, deze moeten aan de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau schriftelijk worden gemeld.
- Klachten over een medewerker van het gastouderbureau of de administratie deze moeten aan de administratieve medewerker of de directie van het gastouderbureau schriftelijk worden gemeld.
- Klachten over het gastouderbureau; Heeft u klachten over de wijze waarop het Gastouderbureau van Regeltante omgaat met uw klachten, dan kunt u zich wenden tot de directie op telefoonnummer 035-6038144.

Daarnaast beschikt Regeltante over een klachtenregeling en is aangesloten bij de Klachtencommissie Kinderopvang te Baarn. Zie voor het reglement en het indienen van een klacht over het gastouderbureau: www.klachtkinderopvang.nl

Aanraders voor ouders, gastouders, verzorgers

Regeltante neemt uit een greep uit de stapel van titels die gaan over opvoeden, gedrag en ontwikkeling van kinderen. Deze lijst is willekeurig en onvolledig en zal op de site van Regeltante worden aangepast en gewijzigd.

Anna Wahlgren, Het Groot Opvoedboek.

Vooraf de ideeën over kinderen en mensen die als groepsdier in het bedoeïenkamp wegwijst moeten worden gemaakt door een vriendelijke en leidinggevende gids is interessant en logisch. Een liefdevol boek dat duidelijk maakt dat kinderen, hoe jong ze ook zijn, taken kunnen krijgen en deel moeten uitmaken van de gemeenschap.

Selma Freiberg, de Magische wereld van het kind.

Het boek dat dateert uit 1966 geeft een prachtig beeld van de binnenkant van het hoofd van het kind van 0 tot 6 jaar. Als het ware ontvouwt het brein zich van een sensorisch, impulsief tot overwogen instrument. Dit geeft de lezer weer begrip en grip op de situatie en kan opmerkingen en belevingen van kinderen in context plaatsen.

Penelope Leach, Baby en Kind.

Vooraf in de eerste tijd als je kind is geboren is dit een prettig boek. De toon die ze aanslaat is rustgevend en geruststellend. Je krijgt door dit boek een dosis zelfvertrouwen dat je zeker die eerste tijd met je kind hard nodig kunt hebben.

Nawoord en verantwoording

Voor dit pedagogisch beleidsplan is gebruik gemaakt van uiteenlopende bronnen. Een aantal dient vermeld te worden omdat ze de actuele opvattingen weerspiegelen en richting geven aan dit plan.

- Eveneens is het pedagogenplatform geraadpleegd rond de vijf grondbeginselen en kwaliteit in de kinderopvang: “De hoogste tijd voor kwaliteit in kinderopvang”
<http://www.pedagogenplatform.nl/uploads/File/Lezing-LPK-2005-Riksen-Walraven.pdf>
- Wettekst kinderopvang
- Pedagogen-platform:
<http://www.pedagogenplatform.nl/index.php/pedagogische-kwaliteit-kinderopvang-bij-gastouders>
- Ook is geraadpleegd publicaties van hoogleraar L. Tavecchio:
http://www.childandfamilystudies.leidenuniv.nl/content_docs/agp/Publicaties/oratie_tavecchio.pdf, ‘Van opvang naar opvoeding’

Regeltante houdt zich aanbevolen om vanuit het directe werkveld ideeën en suggesties te horen. Iedere gastouder en ouder is van harte welkom om Regeltante te voorzien van opmerkingen en aanbevelingen.

Soest, augustus 2007

Bijlagen, downloads

- **vragenlijst aan de vraagouder gevraagd worden de gastouder te toetsen op haar pedagogische vaardigheden**
- **risico-inventarisatie**
- **vragenlijst voor tweemaandelijks evaluatie**
- **methode risico-inventarisatie**

Justine Mol, Opgroeien in vertrouwen.

In dit boek ligt de nadruk op communicatie en de strafstoel wordt verbannen, zowel jij als je kind groeit in vertrouwen hebben en krijgen.

Rust en ontspanning met spelletjes van A. Erkert.

Een ander genre, rustgevend spelletjes, waar kinderen ook heel dol op zijn! Voor kinderen tussen de 3 en 8 jaar.

M. Baseler, Vegetarisch koken met kinderen.

Leuk, leerzaam en lekkere plaatjes

Dr. Thomas Gordon, luisteren naar kinderen.

Dé methode voor overleg in het gezin. Over actief luisteren, de ik-boodschap en nog veel meer technieken om binnenshuis de sfeer prettig te houden en in contact te blijven met elkaar.

Voor voeding zijn diverse brochures te downloaden via de website www.voedingscentrum.nl.

En kijk ook eens op www.lekkerbelangrijk.nl!